

DENİZLİ AĞZINDAN DERLEME SÖZLÜĞÜ'NE KATKILAR

Nergis BİRAY*

ÖZET

Yazı diliyle yan yana olsalar da farklı ses ve şekil özelliklerini kaybetmeden varlığını sürdüren ağızlar, zamana ve şartlara karşı kendilerini kolay koruyamazlar. Bu açıdan ele alındığında hızlı olmanın yanında planlı bir şekilde Anadolu ve Rumeli ağızlarına ait dil malzemesinin toplanması gerekmektedir.

Bu konuda sadece metin derlemesi değil sözcük derlemelerine de önem verilmelidir.

Asırlardır yazı diliyle birlikte varlığını sürdüren Anadolu ve Rumeli ağızlarında sayısız sözcük vardır. Bu yazıda Denizli ağzından toplanıp da Derleme Sözlüğü'nde olmadığı tespit edilen veya sözlükte olsa bile farklı anlamlarını bulduğumuz sözcükler verilecektir. Bunlar: deyimler, adlar, sıfatlar, zarflar, edatlar, ünlemler, fiiller başlığı altında ele alınacaktır. Bu tür derlemelerle Türkçenin söz varlığına küçük de olsa katkıda bulunmak istedik.

Anahtar Kelimeler: Ağız bilgisi, Denizli ağzı, Denizli ağzından derlenmiş sözcükler, Denizli ağzının söz varlığı.

CONTRIBUTION TO THE DICTIONARY OF WORD COLLECTION FROM DENİZLİ DIALECTS

ABSTRACT

Dialects live together as protecting to different phonetic and morphological features. Dialects wreak

---

*Yrd. Doç.Dr., Pamukkale Üniversitesi, Çağdaş Türk Lehçeleri, Bölümü,
nergisb@gmail.com

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

towards the time and conditions. Therefore immediately collecting to the materials of the Anatolian and Rumeli dialects are needed at very fast and in a planned way.

Not only has the text collecting should be given importance in this subject but also has the word collecting.

There are innumerable word existences at the Anatolian and Rumeli dialects as a variation of written language that have been using for centuries. This study will introduce approximately a hundred words (idioms, names, adjectives, adverbs, particles, interjections, etc.) that have been edited from Denizli dialects which are not in *Derleme Sözlüğü* (Dictionary of Word Collection) or, if it is, contain different meaning by classifying in accordance with their types. Each activity of collection will enhance the word affluence of Turkish language by adding unknown one.

Key Words: dialectology, Denizli dialect, compiled words from Denizli dialects, word existence of the Denizli dialects.

Türkçede ağız araştırmalarının ilk kaynağı olan *Divanü Lugati't-Türk'ten* beri bu tür çalışmaların Türkçenin fonetik ve morfolojik özelliklerinin tespiti kadar söz varlığı ve söz diziminin tespiti açısından da çok önemli olduğu bilinmektedir.

Bu tür eserlerden ve bazı eserlerin sözlüklerinden edinilen bilgiler doğrultusunda hem Türk dilinin çözüm bekleyen birçok problemi aydınlatılacak hem dil ve etnik yapı arasındaki bağlantıdan yola çıkılarak iskân tarihimizle ilgili pek çok soru cevabını bulacak hem de diğer Türk boylarından gelip Anadolu'yu mesken edinen boyların dil özelliklerinin de araştırılmasıyla sözcük ve dil unsurlarının alış verişi ortaya çıkarılacaktır. Bu çalışmalar, bize bir yandan Türk dilinin tarihî özelliklerini gösterirken bir yandan da diğer Türk lehçeleriyle bağlantı kurmamızı sağlayacaktır.

Cumhuriyet döneminde derleme çalışmaları Türk Dili Tetkik Cemiyeti tarafından yaptırılmış ve toplanan sözcükler 1932'de "*Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi*" adıyla yayınlanmıştır. Daha sonra çalışmalar bütün Anadolu'da ekiplerle yapılmış ve *Derleme Sözlüğü* (*Derleme Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara, I. Baskı, 1962-1982; 2. baskı: 1993) olarak bildiğimiz eser ortaya konmuştur.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Yazı diliyle yan yana, farklı ses ve şekil özelliklerini kaybetmeden varlığını sürdüren ağızlar, zamana ve şartlara karşı kendilerini kolay koruyamazlar. Özellikle iletişim araçlarının çoğalmasıyla bazı yörelerde ağız özelliklerinin bir kısmı 30–40 yaş –bu sınır gittikçe daha da aşağılara inmektedir- altındaki nesiller tarafından bilinmemektedir. Bu açıdan yaklaşıldığında çok hızlı ve bir o kadar da planlı bir şekilde Anadolu ve Rumeli ağızlarına ait dil malzemesinin toplanması gerekmektedir. Bu konuda sadece metin derlemeleri değil sözcük derlemelerine de önem verilmeli özellikle Derleme Sözlüğü'nde bulunmayan veya bulunsa da farklı anlamda kullanılan sözcükler tesbit edilmelidir.

Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde okumaya başladığım yıllardan itibaren kendi aile çevremden, arkadaşarımdan, Denizli'de bulunduğum farklı ilçe, belde, kasaba ve köylerden duyduğça örnek cümleleriyle birlikte yazıya geçirdiğim sözcüklerden bir kısmını *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü (C. I-XII, TDK Yay., Ankara 1963-1982)*'yle ve bölgede yapılmış diğer çalışmalarla karşılaştırdıktan sonra bu eserlerde yer almayanları veya farklı anlamları olan sözcükleri tesbit edip yayınlamaya karar verdim. Bu yazıda Derleme Sözlüğü'nde bulunmayan Denizli'nin farklı yörelerine ait sözcükler yanında Denizli ağzında kullanılan ancak Derleme Sözlüğü'nde Denizli Ağzı ibaresi olmayan sözcüklere de yer verilecektir. Yazının asıl amacı ağız araştırmalarına küçük de olsa katkıda bulunabilmektir.

Aşağıda verilecek örnekler kendi içinde gruplandırılacak, her sözcük veya sözcük grubu konuşan kişiden derlenmiş cümle örneğiyle birlikte verilecektir. Örnek cümleler Denizlili olmanın da verdiği kolaylıkla ağız işaretleri de konularak yerleştirilmiştir.¹

I. Deyimler:

amalı azmak (Ar. 'amel + T. az-): Her şeyi bahane edip sorun çıkarmak, ağlamak. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli / Ayşe Urhan (70)-Acıpayam/Dodurga*

B n amalı azdı, varı yoğū ālēyō.

¹ Kelimelerin kökenleri konusunda daha çok aşağıdaki iki kaynağa müracaat edilmiştir: EREN, Hasan (1999). *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Ankara; GÜLENSOY, Tuncer (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü A-N / O-Z*, TDK Yay., Ankara.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

ākasına vāmīmek / ākasınī arımīmek (*T. arka + T. var-ma- / T. arka + T. ara-ma-*): Birinin ya da bir olayın üstünde durmamak, üstüne düşmemek. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli // Ayşe Urhan (70)-Acıpayam/Dodurga*

Küsēse küssüñ, ākasına vāmeñ.

biliyoñ gö..üñüñ huyuna, ne içiyoñ hoşaviñ suyuna (*T. bil- + T. g..t + Ar. huy + T. ne + T. iç- + Ar. hoşaf + T.su*): Yapılmaması gerekeni bile bile yapmak. *Cennet Yıldız (32)-Denizli/Kumavşarı*

Sene hēkezlē dediydi, diñlīmediñ, biliyoñ gö..tüñüñ huyuna, ne içiyoñ hoşaviñ suyuna.

cinini delmek (*Ar.cinn + T. del-*): Gönünü etmek. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

reşip durmeñ şunla .Ālēp durmasıñ, cinini deliveriñ bi yōda ġari.

civişleñ köpēni de geçdiñ (*Sülale adı: Civişler ? + OT. küwük > *küwek > *kübek > köbek > köpek + T. de + T. geç-*): (Aşırı koku sürünenler veya kokanlar için kullanılır.) (*Civişler: Sülale ismi, köpek kokmasın diye koku sıkacak kadar aşırı temiz bir sülale.*) *Mehmet Suna (35)-Çal/Denizler*

Koquñdan yanına varılmeyorū, Civişleñ köpēni de geÇTiñ.

çecī deşilmek (*T. çeç-ik < 'çeç-: çöz-' ? + T.deş-il-*): 1.Çok su içmek. 2.İçi dışına çıkmak. (Atleti sallanmak) *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Öñkü çocūñ üsdünü düzeldiñ, çecī deşilmiş.

Çecī mi deşildi, içiñde çameşir mi yuyōlā, içDiñ su nerē vādi?

doğuz āz on dudak olmak (*toğ(k)uz > toğuz > doğuz + OT. ağız + T.on + T. *tōtağ > dudak*): Herkesin bir konu üzerinde farklı şeyler söylediği durumlarda kullanılır. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Bunlādan iş çı'maz. Doğuz āz on dudak hē biri.

ekti oğlak gibi (*ET. *igið > OT. iktü~ekti (DLT) > ekti*): İnsanın peşinden ayrılmayan kişi. /Önüne gelen koyunu emen kuzu gibi / Anası ölüp de başka bir koyuna alıştırılan ya da elde beslenen kuzu gibi. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

EkTī òlağ gibi ardımda dolanıp durma.

ellē düşünü deyiverī, bu işini deyiverī (*T. el + T.düş + T. de- + T.bu + T. iş + T.de-*): Gizli saklı bilmeyen, aptal, düşüncesiz. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Yapdīna baḡ, sus ḡonuṣma dē mi, ellē dūṣūnū deyverī, bu işini deyverī.

evzinnedip d mek (Far. *efsūnla-* > *evzin+le-* ? + *T.dur-*) : Oyalanmak, savsaklamak; kandırmak. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli // Erol Kurt (49)-Akkale*

Beni uyudub evzinnedip ḡaÇmıṣ.(kandır-)

Adama evzinnedip dūma, yapmecesēñ s lü de başḡasına sōsuñ. (oyala-)

göbēne göbēne otūmek (T. **kö:p+ek* > **gö:bek* + *T. oltur-* > *otur-*): Kızılan birini kendi haline bırakmamak, inadına yakınlaşmak. Üstüne gitmek. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Ne deye çekip gidiyoñ, göbēne göbēne otur.

göbēni kesmek (T. **kö:p+ek* > **gö:bek* + *T. kes-*): Bahsedilenin işleriyle ilgilenmemek. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli // Ayşe Urhan (70)-Acıpayam/Dodurga*

Biz onuñ göbēni kesdik ḡāri, ḡarıṣmēyoz.

ḡur üzümünden bekmez çıkāmek (T. *ḡuru* + *T. *üz-(ü)m* + *T. bek* 'katı, sert, koyu' + *mes* > *pekmes* > *pekmez* + *T. çık-ar-*) : 1. Zora koṣmak, olmayacak şeyler istemek. 2. Çocuklar için vara yoḡa ağlamak. *Sadika Yılmaz (73)-Acıpayam/Seller/Yumrutaṣ*

le yarımaz ḡı ḡur üzümünden bekmez çıkātırtıyō.

Ġādeṣim e'mecesēñ e'mēcen de. Ġur üzümünden bekmez çıkārtcek ne vā ṣinci.

hatıbıñ kör lazi / ḡazı ḡibisin (Özel ad. *Hatıb* (Ar. *ḡatıḡ*)?, *T. kör*, *T. ḡaz*, *T.kip+i* > *gibi*): Çok yemek yiyen için kullanılır. *Mehmet Suna (35)-Çal/Denizler*

Yaveṣ ye yaveṣ, Hatıbıñ kör ḡazı gibi adamsıñ vesselam.

her ṣapkalıy adam, her bürgülüyü ḡarı mı sandıñ? (Far. *her* + *Rus. ṣapka* + *Ar. ādem* + *Far. her* + *T. bür(ü)-ḡü+lü* + *T. ḡarı* + *T. sa-n-*): Güvenilmeyen kişiler için kullanılır. *Gülbin Gönül (40)-Acıpayam/Yataḡan*

Ne acalañ vā, sorup soruṣdurseña, her ṣapḡalıy adam her bürgülüye de ḡarı mı sandıñ?

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

ıgıl ıgıl sağılmağ (ET. *ig* < 'hastalık, dert'+il +T. *sağ-ıl-*) : Ağrı ve ağrının yayılması için kullanılır. *Tülay Ayaz (1942) Denizli*

İşdî hu yanım ıgıl ıgıl sağılîyô.

keleb ucunu şaşırmağ (Far.*kelābe* > *kelep* + T. *uç* + T. *şaş-ır-*): Ne yapacağını bilememek. *Tülay Ayaz (1942) Denizli*

Bu iş garşık gurşuk, keleb ucuna şaşîdim.

köpēñ āzından ekmē düşürmek / köpēñ āzından kemî atTirmek (OT. *küwük* > *küwek > *kübek > *köbek* > *köpek* + OT. *ağz* + T. *ekmek* + T. *düş-ür-*) : Yellemek, kötü koku. *Erol Yılmaz (1965) Acıpayam/Yumrutaş; Mehmet Suna (35)-Çal/Denizler*

Bu ne çoğu bē. köpēñ āzındaki ekmē bilen düşütTürcek.

kütmek (kü'me') **gibi olmağ** (T. *küt* 'kesik, kırık' +(ü)k 'kütmek, kütmük' + T. *kip+i* > *gibi* + T. *ol-*): Kilo alıp toplanmak. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Bizim Āşāyî g düm. Kü'me' gibi olmuş maşşallā.

lam lum etmek/lem lüm etmek (T. *lam lum* ? + T. *et-*): Ağzında gevelemek, açık açık söylememek. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Ne dēeseñ adam gibi de. Lam lum edip de insaniñ canınıñ sıkma.

madallahta ğalmek (Ar. *mazallah* ? + T. *ğal-*): Ortada kalmak. (Eli bögüründe kalmak) *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Oda ôsuñ bu du ôsuñ dēken heÇ biri ômamış, madallahda ğalmış.

mani mani (doldümek) (*mani mani / mini mini* ? + T. *dol-dur-*): İyice, ağzına kadar doldurmak. Taşacak şekilde doldurmak. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Hep dēyon, şu desTiye mani mani doldūma deye.

masal sürtmek (Ar. *meşel* > *masal* + T. *sür-t-*): Uydurarak masal anlatmak. *Erol Yılmaz (1965)-Acıpayam/Yumrutaş*

K de eñ güzel masal sürten Fa'ma ebeyidi.

milîni/mirîni yıkağ / milîği yıkağ (T. *kılık* > *mılık* > *mırık* + T. *yık*) : 1. Suratını asmak, sevmediğini belli etmek; 2. Üzülme. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

İsdedî olmamış, böğñ bek milî yıkağîdi.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

nevri dönme (Ar. *nevr* > *nevir* 'yüzün rengi, bet beniz' + T. *dön-*): Çok sinirlenmek. Rengi bile atmak. (Tülay Ayaz (1942)-Denizli

Adamıñ dedi'lene duyunca nevri dönmüş vümüş sopēnen.

ödü g...tüne ğarışmağ / ödü sıTmağ / ödü ğopmek (T. *öt* + T. *g..t* + T. *kar-ıř-* + T. *sı-d-* 'kır-' + T. *kop-*): Çok korkmak; ödü patlamak. Sadıka Yılmaz (73)-Acıpayam/Seller/Yumrutaş

Ne bağıryoñ çocũñ ödü gö..tüne ğarışdı.

övünme ç tük seni de g dük (T. *öv-ün-* + T. *çördük* > *çörtük* + T. *sen* + T. *gör-*): İnsan ne oldum değil ne olacağım demeli. Büyük konuşanlar için söylenir. Erol Yılmaz (1965)-Denizli/Yumrutaş

Hep bene hep bene demēceñ. Övünme ç tük seni de g dük. N'oldu hindi?

özü baymımek (T. *öz* + T. *bay-ma-*): Bir şeyi yapmaya veya bakmaya dayanamamak, cesaret edememek. Acıya dayanamamak. Tülay Ayaz (1942)-Denizli

Ğan görmē özü baymeyō.

sarmağ gürmek ömek (T. *sar-* + T. *güre-* *mek* > *gür-mek*? Krş. *kurmaş-* ? + T. *ol-*): Sarmağ dolağ olmak, alt alta üst üste boğuşmak. Ayşe Urhan (70)-Acıpayam/Dodurga

İkisi buluşTulā, sarmağ gürmek gitti.

sınısını sıtrasını toplamağ / sılısını sıtrasını toplamağ (Kaz.T. *siy+lıq* 'saygı, itibar' > *sılık* + Ar. *setre* > *sıtıra* > *sırta* ? + T. *top+la-*): 1. Sevimsiz, suratsız; 2. Kendi hakkında iyi olan şeyleri kötü hale sokmak. Tülay Ayaz (1942)-Denizli

Ona etdi, bene etdi, hēkezden sılısına sıtrasına topladı.

sīlim sīlim / siñlim siñlim āl mek (T. *siy-(i)l-im* > *siylim* > *siğlim* > *siñlim* + T. *ağ<ıg+la-*): Sulu sulu, ses etmeden bol yaş dökerek ağlamak. Tülay Ayaz (1942)-Denizli

lü zoruna gitmiş ki sīlim sīlim āladı.

(başa) şēgil olmak (T. *baş* + Ar. *şegele* kökünden 'meşgul etmek' > *şēgil* + T. *ol-*): Başa bela olmak, askıntı olmak. Tülay Ayaz (1942)-Denizli

Başıma şēgil olup durma, çekil ayağ altından.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009

tingırında bile değil (T. *ti- 'yansıma' (+n)+Kır > tng+ır + T. bir+il-e > birle > bile + T. tağ / dağ ol > *tegül > degül > değil): Umrunda değil. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Adamıñ tingırında bilem değil.

tıs tıs gelmek (T. tıs 'yansıma' + T. gel-): Bir isteği olmadığında, olan hoşuna gitmediğinde sessiz sessiz gelmek, sessizce protesto etmek. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Deđ̄ olmadı ya ğ̄ari, arkıdan arkıdan tıs tıs gel̄̄

tokmağ gibi olmuş (T. *tō-k+ı-mağ + T. kip+i > gibi + T. ol-): Kilo almış, toplanmış. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Şuna bağ şuna, acık rahatleyince to'mağ gibi olmuş.

tombalağ atmağ (T. *to-m+ba+la-k + T. at-): Takla atmak. *Zübeyde Ayaz (Ö:1985)-Denizli*

Tombalağ atıp durma, boynuñu ğırceñ.

toyKurTup gâmek (ET. sort- > somurt- < som-ur-t- 'göçüşmeyle' ?veya s>t ? + T. kal-): Şaşırıp bakakalmak. *Mehmet Suna (35)-Çal/Denizler*

Adam dēcēni dedi, öteki toyKurTup ğaldi.

töm töm töm töm yürümek (T. töm 'yansıma' + T. yürü-): Daha çok küçük çocukların yürümesi için kullanılır. Kısa adımlarla ve sendeler şekilde yürümek. *Zübeyde Ayaz (Ö:1985)-Denizli*

Dā yeñi yörÿō abası, töm töm töm töm giTÿō.

tüy(ü) tümürü gâmek (ET. tü~ tük~ tüy~ tüü > tüy + T. tū 'kapa-, doldur-' -m'tam, bütün, tamam' > tüm+ür ? + T. kal-ma-): Saçı sakalı dökülmek (insan için). *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

HasTalığTan saçı başı dökümüş, tüyü tümürü gâmamış.

van vun etmek (T. van vun 'yansıma' + T. et-): Boş şeyler söylemek. *Zübeyde Ayaz (Ö:1985)-Denizli*

Vañ vuñ edip dūma, giT işiñi yap.

yaralı barmā işi(mi)mek (T. yar-a+lı + T. *bar-mağ > parmağ + ET. sid- > siy- ; OT çişe-; T. işe-): Gereklili olan, ihtiyaç bulunan durumlarda yardımcı ol(ma)mak. *Erol Yılmaz (1965)-Denizli/Yumrutaş*

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009

Zengin ösa n'olcek, o heç bi z man yaralı barmā işemez.

yel almak (T. *yel* + T. *al-*): Soğuklatmak. Üşütmek. *Hafize Ayaz (1973) Hisar/Karcı/Denizli*

Zehr anayı yel āmış da doğdura götūdülē.

yem du'mek (T. *ye-m* + T. *tut-*): Çok yem yemekten oluşan hayvan hastalığı. Öldürücü olabilir. *Haluk Ayaz (1967) Denizli*

Üsengiliñ inēni yem du'muş.

yöçurdum eşi deyen olū mu? (olmaz) (T. **yu-'yoğunlaştır-'-ğ* 'kalınlaştır-' -(u)r -(u)t > *yoğur-t* + T. **açığ/k-t* > *açık-* > *eşki-* > *ekşi-*: *ekşi-g*, *ekşi-k* > *ekşi* + T. *de-* + T. *ol-*): Malını kötüleyen olmaz. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli // Ayşe Urhan (70)-Acıpayam/Dodurga*

Hē şey b ledir, yöçurdum eşi deyen olū mu?

II. Beddualar ve Azarlamalar:

II.1. Beddualar:

doñuz ölüñ körü (T. **toñ'uf* > ET. *toñuz* > *domuz* + T. *öl-ü* + *Far. gór* 'mezar' > *kór* > *kör*): Beddua. Geberesice. *Kamil Mak (Ö:2001,98 yaşında)-Acıpayam/Dodurga*

Izansız, doñuz ölüñ körü, bu böle mi yapılı?!

ğivrim ğuduz (T. *Kıw-* 'OT. çek-, düzelt-' (i)r - im + T. *ķütuz > *ķuduz*): Beddua. Felç olasın. Yerinden kalkamayasın. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Allah seni ğivrim ğuduz etsin.

mertek kemiresice (T. *me(r)t* 'çelik çomak oyunundaki çelik' + *ek* 'küçültme eki' + T. *kemür-* > *kemir-*): Beddua. Yiyecek bir şey bulama da mertek kemir. *Ayşe Urhan (70)-Acıpayam/Dodurga*

Aç ğalıp da merte'lē kemiresice.

mih ğirī - miğğirī yiyesice / yimek (Far. *mīh* + T. *ķır-ıķ* + T. *ye-*): Beddua. Zehir ye. *Ayşe Başgöl (Ö:1990)-Başkarcı*

EtTi etcēni yene, mih ğirī yiyesice.

II.2. Azarlamalar:

alnuññ bekmezini akıdırıñ T. *alın* + T. *bek* 'katı, sert, koyu' + *mes* > *pekmes* > *pekmez(KBS)* + T. *ak-(i)t-*): Azarlama. *Mehmet Suna (35)-Çal/Denizler*

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009

Ġafama bozma, atarın daşı alnıñıñ bekmezini aķıdırın.

başdavını (T. baş + Ar. řā‘ūm ‘veba’ > davun > davın): Başa bela olan. Azarlama. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli // Ayşe Urhan (70)-Acıpayam/Dodurga*

Başdavınısıñ ya dā (daha) ne diyen?

baştoķası (T. baş + T. *tō-k+u (a) ‘demir halka, çember’): Baş belası anlamında. Ama kızmadan çok sevgi içerikli bir sitem vardır. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Ah sene baştoķası, sevilmeseñ deřdiñ çekilmez ya!

nahanda (T. ne + Ar. ħāl+de > handa?): Nasıl; Şaşkınlık da belirtir. Nasıl olur ya! Nahanda seni. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Nahanda seni! HiÇ öle iş_ olū mu?

naha yonaniñ eniği (T. naha ‘gösterme edatı’ + Yun. Yunan + T. *yenü- ‘yavrula-, doğur-’ + -k > enik):. (Azarlama) *Mehmet Suna (35)-Çal/Denizler*

Sen mi yapıdñ bunu, naha yonaniñ _ enĩ!!

olmalādan gidesice (T. ol-ma + T. git-): Azarlama. Beter ol, onma anlamında kullanılır. *Mehmet Suna (35)-Çal/Denizler*

Naha olmalādan gidesice, adam_ olmēceñ sen!

III. Sözcükler:

III.1. Adlar:

III.1.1. Alet/Eşya Adları:

çatma (T. çat-ma): Eşek semeri. *Ali Bıdak (59)-Çal/Bekilli/Kutlubey*

Çatmē aldı gel hurē.

çitil (T. çit-il): Sutaşı. Bir süs eşyası. *Fatma Bıçak (73)-Karataş*

Bu etēñ kenarlāna çitille süsle.

emniyet ĩne (Ar. emniyyet + T. *ig / ik > ET. igne ~ yigne > iğne): Büyük çatal iğne. *Sultan Üstünlük (71)-Tavas/Kale/Adamharmanı*

Pēdeniñ kenarına řo emniyet_ ĩneleri daķ.

gümül (T. göm-ül > gümül?): Un, tarhana, bulgur, saklamak için ağaçtan kapaklı kap. *Gülbin Gönül (40)-Acıpayam/Yatağan*

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009

Gümüllere ğuraklā alalım.

ırabaşı (Ar. *reff* > *raf* > *ıraf* > *ıra* + T. *baş*): Ocak başındaki, üstündeki rafa verilen ad. *İbrahim Gül (46)-Tavas/Kale*

Kibritlere ırabaşına ğo.

ıstıran / ısran (T. *aş kar-an* > *askaran* > *ıskaran* > *ıstıran* > *ısrın* > *ısrın*) : Hamur malası. *Erol Kurt (49)-Akkale // Elif İyice (46)-Tavas/Kale/Adamharmanı // Gülbin Gönül (40)-Acıpayam/Yatağan // Cennet Yıldız (32)Acıpayam/Kumavşarı*

Hadi hamır oldu, oğluvēlen ıstıranı da getiriñ.

köstek veya köste'li (T. *kös-te-g* (KBS)): Cepte taşınan köstekli/zincirli saat. *Sadika Yılmaz (73)-Acıpayam/Seller/Yumrutaş*

Bubamuñ köste'lisi bizim _ölana ğaldı.

küpeçte (T. *küp+eç+te*): Küp, turşu, pekmez konan küp. *Ayşe Başgül (Ö:1990)-Başkarcı*

KüpeçTilere bağ, sıra sıra.

mertek (T. *me(r)t* 'çelik çomak oyunundaki çelik' +ek 'küçültme eki'): Girişteki hanay kapının kenarlarındaki kalın tahta. *Erol Yılmaz (1965)-Acıpayam/Yumrutaş*

Bu gapınıñ mertekleri eyi olmuş.

silgi (T. *sil-gi*): Hamam takımı, havlu. *Ayşe Başgül (Ö:1990)-Başkarcı*

Hamamı gidiyöz bağ, silgilere de çanteñize ğoymē unutmeñ.

su gabā (T. *su* + T. **ğap+(a)ğ* > *ğabağ*) :Yıkanırken su dökmeye yarayan içi oyulmuş alet. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Ğoveyi de su ğabānı da hazır ettiñ mi?

şibidik (T. **şī+p+ı-dık* > *şıbidık* > *şibidik*) : Terlik. *Sergül Sarı(40)-Çal/Denizler*

Öñke şibidıklē de Nuh yılından ğalma maşallā.

tikse (Yun. *fiske* > *tiske* > *tikse* 'göçüşmeyle ve fiske vurularak oynandığı için') : Misket, bilye. *Mehmet Suna (35)-Çal/Denizler*

Çocu'la ne anlā bilmen şo tikselēden.

III.1.2. Çiçek/Bitki Adları:

cingen cabıt (ET. *çıgany* > *çıgan* > *çingen* > *cingen*; T. *çap-ğut* > *çaput* > *çabıt* > *cabıt*) Sözcük burada benzeşme yoluyla döküntü

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009

anlamı vermiş.: Üzüm toplandıktan sonra kalan bozuk, düzensiz olanı. Kalanı. Döküntü. *Mehmet Suna (35)-Çal/Denizler*

Ordeki cingen cabıtlāni da topladıñız mı?

çörtük (*çör-dük > çörtük*): Havuç. *Ayşe Urhan (70)-Acıpayam / Dodurga*

Öñkü çörtüklere goñşulara dağıdıvēñ.

domakı (*Rum. domates > domate > domati > domati > domaķı*): Domates. *Necibe Gülcan (56)-Çameli*

Domaķılā nasıñ_ omuş?

ğabıķ (*T. ķap+(u)ķ > ğabıķ*): Patlıcan kurusu. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Bu sene ğabıķlā bālī. (pahalı)

ğarnı ğara (*T. ET.ķar+(i)n > ķarın + T. ķara*): Börülce. *Ayşe Urhan (70)-Acıpayam/Dodurga // Sadıka Yılmaz (73)-Acıpayam / Seller / Yumrutaş*

Böğñ ğarnığara alen dedim, bek fıya'lıyđı.

ğızıl ot (*T. ķız+ıl + T. ot*): Havuç. *Cennet Yıldız (32)-Acıpayam / Kumavşarı*

İki ğarıķ ğızıl_ ot_ olmuş.

hışır I (*T. *hış 'yansıma' +ır > hışır*): Düğelek. *Gülbin Gönül (40)-Acıpayam/Yatağan*

Hışırlara götürüñ.

hışır II (*bkz. hışır I. benzeme yoluyla*): Kel, kabak. *Haluk Ayaz (1968)-Denizli*

Adama bak, tam hışır.

köken (*T. kök+en*): Bostan fidanı. *Sadıka Yılmaz (73)-Acıpayam / Seller / Yumrutaş*

Kökenlē böyümē başlamışlā.

kütmek/kükmek/kü'mek (*T. küt 'kesik, kırık' +(ü)k 'kütmek, kütmük'*): Ağaç kökü, kütük. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Bāçılā hala ıslaķ, kü'me'lēñ üsdüine oturduķ.

patTez (*Rum. Patates*): Patates. *Nesrin Ayaz Yılmaz (1970)-Denizli*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Bi kilo ğadāda patTez al.

patısğa (Rum. Patates): Patates. *Eşe Avcı (51)-Çal/Selcen*

Patisğa bişiren mi?

III.1.3. Hayvan adları:

bıdıķ (T. bıdıķ; krş. ET. botu / bota): Deve yavrusu. *Ayşe Urhan (70)-Acıpayam/Dodurga*

Esgiden bıdıķlālan oynēş İdik.

III.1.4. Nesne Adları:

çoķuntuluk/ çoķuntulu (T. çoķ-(u)ntu+luķ/lu): Bir arada; topluluk, kalabalık, topluca -genellikle yemek için- *Erol Kurt (49)-Akkale; Sahura Yılmazyaşar (44)-Acıpayam/Dodurga*

Her şey çoķuntuluķda güzel.

dırmızan (Far. dārbezīn > tırabzan > dırmızan): Trabzan. Merdiven kenarındaki tutunacak yerler. *Erol Kurt (49)-Akkale // Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Dırmızana çıķmeñ, düşeseñiz ğarışman.

ebik ğbıķ (ebik ?+ T. ğıy-mık > ğıybık > ğbık) : Öte beri. *Mehmet Suna (35)-Çal/Denizler*

Şo ebik ğbıķları al ayağ_ altından.

ğassē / ğasser (ğasser?): Klorak. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli // Sadıka Yılmaz (73)-Acıpayam/Seller/Yumrutaş // Elif İyice (46)-Tavas/Kale/Adamharmanı // Erol Kurt (49)-Akkale // Ayşe Urhan (70)-Acıpayam/Dodurga*

Ġassē tēlikeli, koķusunu içiñe çekme.

ğayıır (T. ğay-ır): Kum. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli // Ayşe Urhan (70)-Acıpayam/Dodurga // Sadıka Yılmaz (73)-Acıpayam/Seller/Yumrutaş*

Hu ğayırdan acıķ_ olsu da çocuklā oynusa.

ğırnata (hık. ğırnata?): Zurna. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli // Erol Yılmaz (1965)-Acıpayam/Yumrutaş*

Adamıñ işi ğırnata çalmekmiş.

lüle I (Far. lüle) : Sigara. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Ağzından lülesi hiÇ_ ēsik olmaz.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009

lüle II (*Far. lüle*): Su akan ince boru, çeşme. *Ayşe Başgül (Ö:1990)-Başkarcı*

Çeşmeniñ lülesi bozulmuş.

lülük I (*hlk. lülük*): Kışın kar yağınca çatılardan sarkan buz. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Lülüklēñ altından yürümeñ.

lülük II (*hlk. lülük*): Çaydanlığın, demliğin ağzı için kullanılır. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Çaydanlṁñ lülü dıkanmış.

öksüzdoyuran (*T. ök+süz T. to-y- > doy-ur-*): Büyük tencere veya bardak. Çok büyük olan kap. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli,,*

Öküzdoyuranla yapseñ hepimize anca yetē.

tentene (*Fr. dentelle > dantela > dantel > tentene*): Dantel. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli // Elif İyice (46)-Tavas/Kale/Adamharmanı // Fatma Avcioğlu (32)-Honaz*

Tentene örüp geçimine sağleyō.

yungu daşı (*OT. yuw- /yuv- > yuğ/n/v-gu, T. taş*): Toprak evlerin damını sürtmeye yarayan taş. *Ayşe Urhan (70)-Acıpayam/Dodurga*

Toprak damı yungu daşıylan basdırdılā.

yungu daşı / yurgu daşı (*bkz. yungu daşı*): *krş. yungu daşı* Toprak evlerin damını sürtmeye yarayan taş. *Sadika Yılmaz (73)-Acıpayam/Seller/Yumrutaş; Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

zımkıç (?): Silbinç. (bk) *Ali Bıdak (59)-Çal/Bekilli/Kutlubey*

III.1.5. Yiyecek / Yemek Adları:

ana (*T. ana*): Üzüm sirkesinin özü. Üzerine el gibi toplanır. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Sirkeniñ anası ğalsın.

bazimba (*T. baz+la-ma yer değiştirmeyle ve benzeşmeyle bazamla > bazımla > bazimba*): Közde pişirilen ekmeğ. Bir parmak kalınlığında, mayalı ekmeğ. *Ayşe Urhan (70)-Acıpayam/Dodurga*

Bazimba biřiriyōlamıř. Orē gitcez.

bezdirme (*T. bez-dir-me*): Ekmeęe göre biraz büyük ve kalın açılır. İki üst üste konarak arasına peynir vs. gibi istenilen şey konur; ya da yağlanır. *Mehmet Suna (35)-Çal/Denizler*

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/ 8 Fall 2009

Bezirmeler ĭ _ *eyi yāladıñ mı?*

bezirme (*T. bez-ir/er- me*): Yufkaya göre biraz büyük ve kalın açılır. İkisi üst üste konarak arasına peynir gibi istenilen şey konur; ya da yağlanır. İçine közlenmiş patlıcan, domates, biber de konabilir, *Erol Kurt (49)-Akkale*

Bezirme ded ñ _ *anında yapı* l̄.

bükme (*T. bük-me*): Daire şeklinde açılıp katlanarak, yarım daire şeklinde pişirilen börek. *Mehmet Suna (35)-Çal/Denizler // Erol Kurt (49)-Akkale*

*Bükme yapıp satıp da para g*azanmalı.

germeç (*T. ger-meç*) : Kef, köpük. Özellikle et vs. gibi yemeklerin üzerinde toplanan kaymak, köpük. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Aş ñ _ *üsTü g*emeç *b*ālamış, *aliv* ē.

ğızıl çorba (*T. kız+ıl > ğızıl, T. Far. şürbā>çorba*): Bir çorba ismi. Kuru börülce ile bulgur haşlanır. Ezilir. Keşkek gibi olur. *Ayşe Urhan (70)-Acıpayam/Dodurga*

kef (*T. kef*): bkz. Germeç. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Eti ñ *kef*ine *ald* ñ *mı?*

kıştırma (*T. kış-tır-ma*): krş. Göbet. Bisküvi arası lokum. *Ayşe Urhan (70)-Acıpayam/Dodurga // Erol Kurt (49)-Akkale*

KışTırma getiri ñ *de yiyelim*.

saksağan beyni (*T. *sa+ğız- (~?ğır) +- gan > saksağan + T.beyin*): Kışın kar ve pekmez karıştırılarak yapılan yiyeceğin adı. *İhsan Ayaz (Ö.1985) Denizli*

Her kış saksağanbeyni yapm ē *bekleriz*.

sovan _ **aşı** (*T. soğan + T. aş*): Kuşbaşı et ve küçük soğanlarla yapılan bir yemek. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

*Bi sovanaşı yap da āzımızıñ dadı yerine g*ēsin.

tayın (*Ar. ta 'yñ*): Öğün. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Ğuşluğ tayınıñız hazır, ald ñ *ız mı?*

III.1.6. Akrabalıkla İlgili Adlar / Terimler:

çelibā (*T. çalap+Ar. -ĭ > çelebi ?*): Kayımbirader. *Ayşe Urhan (70)-Acıpayam/Dodurga Sadıka Yılmaz (73)-Acıpayam/Seller/Yumrutaş*

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009

Çelibā! Bi baķceñ mi?

efendī_ağa (*Rum efendi + T. ağa*): Kayımbiradere gelin söyler.
Mehmet Suna (35)-Çal/Denizler

Hadi efendī_ağa, bizi bi bazara götürüvē.

ğāga (*Krş. ET. *ka :Yakınlık, akrabalık, kadaş,kaka, gaggoş, vs.*):
Dayı. *Ali Bıdak (55)-Çal/Bekilli/Kutlubey*

-Ĝāga! Bu işlē ne vaķit düzelcek?

ğoca ana / ğocana (*T. kıoca, T. ana*):Amca karısı, yenge. *Ayşe Urhan (70)-Acıpayam/Dodurga*

- Ĝocana, yemek hazır, beklēyoz.

ğocavu / ğocuķba (*T. kıoca, T. baba*): 1. Goca buba. Büyük amca; 2. Amca. *Mehmet Suna (35)-Çal/Denizler; Ayşe Urhan (70)-Acıpayam/Dodurga*

-Ĝocuķba, sen de mi giTıyoñ.

III.1.7. Giyecek Adları:

çelme (*T. çel-me*): Başörtüsü, yazma. (Büyük tülbentin altına örtülen)
Ayşe Urhan (70)-Acıpayam/Dodurga // Sadıka Yılmaz (73)-Acıpayam/Seller/Yumrutaş // Mehmet Suna (35)-Çal/Denizler

Bi çelme etmişlē sōma.

marma (?): Dışarı çıkılırken dastar üzerine örtülen kareli, koyu renkli başörtüsü. *Gülbin Gönül (40)-Acıpayam/Yatağan*

Marmam esgimiş, bi dene almam_ ilazım.

üs donu (*T. üs(t) + T. ton > don*): Kadınların iş yaparken giydikleri geniş şalvarımsı don. *Tülay Ayaz (1942) Denizli*

Üsdonu gey de elbiseleñ batmasın.

III.1.8. Hastalık Adları:

bilķ bilķ (ol-, et-) / bilķık (*T. bilķ 'yansıma' + T. ol-*): Yumuşak, hareket eden, şişlik. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Ayāniñ kenarı bilķ bilķ_ olmuş.

sōkel (*T. sōk-el*): Hasta. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Hasta sōkel olmasın da...

yelli (*T. yel+li*): Romatizmalı. *İhsan Ayaz (Ö 1985) Denizli*

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009

Yelli o! Bek eyileşcek gibi değil. Ölmez de sürünü.

III.1.9. Mekan Adları:

Günlük hayatta kullandığımız alanların adlarıdır.

bağyannı (ET. *bā-ğ > bağ + T. yan): Köye yakın bahçe, tarla; sebze meyve yetiştirilen yer. *Ayşe Urhan (70)-Acıpayam/Dodurga // Erol Kurt (49)-Akkale*

Bağyannı hindi püfür püfüfr es iyödür.

çayır (T. çay~çiy + (i)r > çayır): Tarlada domates, biber ekilen yer. *Erol Yılmaz (1965)-Acıpayam/Yumrutaş*

Çayıra biraz domakı ekTim.

irim (T. ir-im): Sokak; çıkmaz sokak. *Zübeyde Ayaz (Ö:1985)-Denizli İrimden dışarı çıkmek yasağ.*

musandır (Rum. musa'ndıra): Oda içinde yüklük gibi görünen banyo. *İbrahim Gül (46)-Tavas/Kale*

Musandıranıñ üsdündeki yatakları al da çocukları yu.

tâtalık (Far. tahte > tahta+hık): Odaların açıldığı hol, antre, sofa gibi yer. Yazın genellikle orada oturulur. Geniş olur. Odaların karşısındaki duvara sırt minderi gibi 1 mt. kadar tahta çakılır. Bunları tutması için bu tahtalardan tavana geçmeli dilmeler vardır. *Ayşe Urhan (70)-Acıpayam/Dodurga*

Tâtalıkdeki mindeleri düzelt.

III.1.10. El İşi Adları:

sıçan dişi (T. sıç-an, T. tiş > diş): Yazma vs. kenarına yapılan bir çeşit dikiş veya oya. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Saňa sıçandışi örneğinden yapen.

ğurt büzü (T. kurt, T. büz-(ü)k): Yazmalara yapılan, hafif sallantılı bir tür oya. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Bu sefē yazmama ğurt büzünden örcen.

III.1.11. Organ Adları:

duluğ (T.tulung > dulun, duluğ) : Surat, yanak. *Erol Kurt (49)-Akkale*

Dulüña bi vurcen_ emme neye ūradmü şaşircen.

sonradan çıkmalar (T.soñ+ra, T. çık-ma): Ayaklar. *Ummahan Ayaz (54)-Böceli*

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009

Topla şu sōradan çıkmalāñi.

III.1.12. Tabiat Olayları İle İlgili Adlar:

ğarañkı/ğaraññı (T. *kara+ñgu > karañu > ğaraññı / ğarañka):
Karanlık. *Sadika Yılmaz (73)-Acıpayam/Seller/Yumrutaş*

Ğarañı da dışarı çıkmēñ yavrım.

sepken/sepkin (T. sep-ken / kin): Karla karışık yağmur. Sulu sepken yağıyor. *Ayşe Başgül (Ö:1990)-Başkarcı*

Sepken başlamış.

sulusepgen (T. su+lu, T. sep-ken): Yağmurla birlikte yağan kar. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Tam sulusepgen, güzel yağıyo.

tozan (T. toz+a-n (KBS)): Rüzgarın tozu toprağa karıştırıp esmesi. *Ayşe Başgül (Ö.1990) Denizli*

Tozan_ olmasēdi hē şey teřtemizēdi.

III. 2. Sıfatlar:

III.2.1. İnsanlarla İlgili Sıfatlar:

alığarı (Ar. ‘Ali+nin, T. karı+sı > alığarı) :Her işe karışan için. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Ali ğarı gibi hē şeye burnuñū soğma.

amallı (Ar. ‘amel+li) : Her şeyi bahane edip ağlayan çocuk. Huysuz. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli // Ayşe Urhan (70) Acıpayam/Dodurga*

Emme amallı çocuk, heç çekilmēyō.

başı bozuğ (T. baş, T. boz-(u)ğ): 1. Eşi ölen ya da ayrılan kadın için. *Ayşe Başgül (Ö:1990)-Başkarcı*; 2. Kötü kadın, kötü yollu. *Erol Kurt (49)-Akkale*

Burlāñ eñ güzel ğızıydı emme genç yaşda ğocası ölivēdi, başı bozuğ ğaribiñ.

Ğızına başı bozuğ dedilē deye ğahrından öldü adam.

cadıbaş (Far. cādū > cadı, T. baş): Saçı başı darmadağın. *Ummahan Ayaz (54)-Böceli*

Bu çocu’ da emme cadıbaş ha!!!

caris (T. carıs? Krş. car car bağır-): Genellikle çocuklar için kullanılır. Çok bağıran, ağlayan. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009

Böyü̇ eyi de güccü̇ bek caris bi çocuk..

çakıldaqlı (T. *çang+ıl+da-ķ+lı > *çakıldaqlı* 'çağıldaqlı, durmadan konuşan'): Civelek, çok konuşan. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Bek çakıldaqlı õmuş bu ğız.

çakır çomak (T. *çak-ır, Moğ. çoki ~ *çok mar > OT. çomak): Fırlama; gözü kara çocuk için de kullanılır. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Ne çakır çomak çocuķsun hā, heç bi şeyden görķmuyõñ.

duşaklı (T. tuş+a-ķ+lı): Sık sık düşen çocuk için. *Erol Kurt (49)-Akkale // Ayşe Urhan (70) Acıpayam/Dodurga*

Çocuk yörümē beceremiyō, duşaklı.

ğabı g..t / ğalp g..t (T. kaba + T. g..t, Ar. kalp + T. g..t): İşten kaçan tembel, üşengeç. *Sadika Yılmaz (70) Acıpayam/Seller/Yumrutaş // Ayşe Urhan (70)-Acıpayam/Dodurga; İhsan Ayaz (Ö:1985)-Denizli*

Ondan iş be'lenmez. Ğabı g..t / Ğalp g..t adam, n'olcek iş yapmaz o.

ğarādamak (T. k̄ara, T. *tam-aķ) > *damak*): Çok konuşmayan, somurtkan insan için kullanılır. *Ayşe Başgöl (Ö:1990)-Başkarcı*

Emme ğarādamak ğari hā!... Ğonuşūveren gülūveren demeyorū.

ğarışdıran ğāsi (T. k̄ar-iş-dır-an, T. k̄arı+sı): Her şeyi karıştıran, atlayan. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Ğarışdıran ğāsi bi ğadın olduñ çıkdiñ, nelē ğarışdıryõñ gene?

ğaşlı gözlü (T. k̄aş+lı T. k̄öz > göz+lü): Eli yüzü düzgün güzel. *Filiz Ayaz (39)-Tavas*

Āmetlēñ aldī ğız ğaşlı gözlü bek gözē bi ğızmış.

ğıncıfırlı (T. ğıncıfir?+lı): 1. İçinden pazarlıklı; 2. Zor. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

O bek ğıncıfırlıdır ğüvenilmez.

Bu iş bek ğıncıfırlı. yapamēyon.

ğınnım ğıttık (T. tıķ-ım > dıķım > ğıdım > ğıttıķ?): Nanemolla. Yavaş hareket eden. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Ğınnım ğıttıķ ğızıñ biri olduñ. Ne biçim iş yapıyõñ ğınnım ğıttıķ ğınnım ğıttıķ.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009

ğirdök (T. kır, T.dök): Sakar, eşya kıymeti bilmeyen. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Ğirdök adamdır, onuñ eline bi şe vemeñ.

g.tü ğurtlu (T. g..t, T. kırt+lu): Kıpırdak, yerinde durmayan, hareketli. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

G..tü ğurtlu çocuk, durdū yēde durmaz.

ğurtlu (T. kırt+lu): Kıskaç. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Hepsinden ondū da olcek, ne ğurtlu çocuk.

iğnelik (T. *ig / ik > ET igne ~ yigne > iğne) : İnsana laf sokup duran. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

İğnelik gibi ğarı, ha bire soķup durıyō.

(ğocu) köfün (T. kıca, Rum. kofa) : İri yarı ama elinden iş gelmeyen kimse. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Ğocū köfün öle gezip duryō, bi işi de yaramēyō.

köksüz_ ağeç (T. kök+süz, T. iğaç > ıgaç > ağaç): Yeni oturmaya başlayan çocuklar yana devrilince denir. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Köksüz_ ağeç, yıķılı yıķılıveriyō.

köşü daşı (Far. gūşe > köşe, T. taş): Yeni oturmaya başlayan bebekleri köşeye oturtunca denir. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Oturduñ şurē köşü daşını.

lobran/lobram/nobram/noburam (Far. nev-berān > nobran): Lafını bilmez, pot kıran, kaba, nadan, gaf yapan. *Ayşe Başgül (Ö:1990)-Başkarcı*

Arifālañ lobram Fa 'ma, haķģaten bek lobramdır.

maleş ğası (Özel isimden bozulma olmalı ? maleş + T. kıarı): Köşede oturan. Bir iş yapmayan, hiçbir işe yaramayan (insan için) *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Tam maleş ğası, heç ğa'meyō.

nancāz (T. qa+n+ça+cağız > nancāz?) + : Ne kadar küçük; Küçücük. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Nancāz çocuk ki çalışıp da para ğazancek.

olanca (T. ol-an+ca): Tamamı, bütünü. *Zübeyde Ayaz (Ö:1985) Denizli*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Olanca kōlü düğüne gēmiş. Bi yeme' vēdilē, kövüñ _ olancası gēmiş.

paldımsız gulansız (*Far. paldum > paldım+sız, T. kıolan > gölan > gulan+sız*): Pasaklı. *Ayşe Urhan (70)-Acıpayam/Dodurga*

Ne paldımsız gulansız aile, evlēne de gidilmēyō.

pañğuduz (*T. pañ 'sersem', T. *kıūuz > kuduz*): Eşyanın kıymetini bilmeyen, hor kullanan, kıırıp dōken. *Tūlay Ayaz (1942)-Denizli*

Bu çocuk gādā pañğuduzunu gōmedim, her şeyi gırıp dōkķyō.

peçel (*T. ?*): Elden ayaktan düşmüş. *Ayşe Başgül (Ö:1990)-Başkarcı // Ayşe Urhan (70)-Acıpayam/Dodurga*

Anam _ eyce peçel _ olmuş.

pıntı (*pinti ?*): Titiz manasında. *Gülbin Gönül (40)-Acıpayam/Yatağan*

Benim gız çok pıntıdır olanı biteni beğenmez.

sidikli göz (*T. si:-đ-ik > siđük ~ sidük > sidik+li, T. köz > göz*): Yerli yersiz ağlayan, sulu gözlü. *Tūlay Ayaz (1942)-Denizli*

Sidikli göz neye ağlēp durūyōñ.

sidikli şişe (*bkz. sidikli göz*): İşeyen çocuklar için kullanılır. *Tūlay Ayaz (1942)-Denizli*

Sidikli şişe, her gece her gece de olmaz ki...

siñirse (*T. siñir+se-k*): Çok sinirli. *Tūlay Ayaz (1942)-Denizli*

Öñkü bek siñirseğ _ olcek yalım.

songaltı (*T. soñ > son, T. kıal-dı*): En sona kalan. Son çocuk için de kullanılır. *Tūlay Ayaz (1942)-Denizli*

Bizim songaltı da işTe bu gızım.

sorudağ (*T. sor-u-t-ağ*): Konuşmayan veya çok az konuşan kimse. *Tūlay Ayaz (1942)-Denizli*

Sorūdağ _ olmanıñ lüzumu yok. Kendiñ zarar _ edēsiñ.

süññü yēni (*T. *süñg-ük > süñük > süng 'kemik', T. *yü(e/i)ng+(i/ü)l > ET. yingil ~ yinik > OT. yēnik ~ yenig > yeğni > yēni. 'hafif'*): Çabuk etkilenen. İnce kemikli. *Tūlay Ayaz (1942)-Denizli*

Çabıķ hastalanıyō, süññü yēni.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

tirit (*Far. terīd > tirit*): Sınırlı, geçimsiz, burnunu her şeye sokan, zayıf kişi için kullanılır. *Zübeyde Ayaz (Ö:1985)-Denizli*

Seniñ gadā tiriT_ adamlan heç yaşıñ mı?

tülü tülü (*T. tüy~ tü+lü*):_Kabarık kabarık. *Zübeyde Ayaz (Ö:1985)-Denizli*

Ne o saçlar ÷le tülü tülü.

türüdü (*T. tür+e-di > türüdü*): Sonradan görmüş. *Zübeyde Ayaz (Ö:1985)-Denizli*

Türüdü onlā ne etselē yeridir.

uyaroğlu (*T. uy-ar, T. oğ(u)l+u*): Geçimli, uzlaşmacı. *Zübeyde Ayaz (Ö:1985)-Denizli*

Git onlan gonus, bek_ uyar_ ÷lu adamdır.

yad'a biliÇ (*ET. yāt > yad+ı, T. bil-iş*): Herkesle hemen samimi olan, tanış çıkan. Bilmediği tanımadığı yoktur. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Onu severin. Yada biliÇ bi gönşüdür.

yağdanlık (*T. yağ+ Far. dan+lık*): Çok kirli. *Ayşe Başgül (Ö1990) Denizli*

Yağdanlıda geÇTiñ, git de bi suya gir.

yağrılık (*yağır+lık*): Çok kirli (kişi) *Zübeyde Ayaz (Ö:1985)-Denizli*

Önüñe baç, yağrılık gibi. Git de değışTir.

yataç delisi (*T. yat-aç, T. tilbe > deli*): Uykuya düşkün, uykucu. *Tülay Ayaz (D 1942) Denizli*

Yataç delisi bu, ÷lelere gadā uyuyō.

III.2.2.Nesnelerle İlgili Sıfatlar:

babiç yuluu (yuluğu) (*Far. pāpūs > babuç, OT. yüli- 'yol-'-k 'yolunmuş deri'*) : 1. Ayakkabı eskisi. 2. İri kaba şey için (dantel, örgü vs.) *Tülay Ayaz (1942)-Denizli // Sadıka Yılmaz (73)-Acıpayam/Seller/Yumrutaş*

Babuç yuluu gibi olmuş nasıl ördüñ sen buñu?

dıkız (*T. *tıkır > tık-ız > dıkız*) : Dar gelmek, bir kabın küçük gelmesi. *Zübeyde Ayaz (Ö:1985)-Denizli*

Öñkü gap dıkız, bunu almaz.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009

ebik gübük (T.?): Ufak tefek, önemsiz. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Ebik gübük şeylê. Üreşip durma.

eviz ğavız (T.?): Ufak tefek, önemsiz. *Öte beri. Mehmet Suna (35)-Çal/Denizler*

Eviz ğavız şeylêlen üreşme.

isli (T. ısı > isi+li): Sıcak. *Ali Bıdak (59)-Çal/Bekilli/Kutlubey*

Bek isli, el deĝmeyô.

nedir (hlk. aĝız.?): Özur. Küçük defo. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Eliñdeki nedirli, başgasını al.

saplam/sıĝlam (T. sap+la-m, T. saĝ-(ı)l-(a/ı)m > sıĝlam): Bir saplam ip: Bir defada kullanılacak olan ve iĝneye takılan ip. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Bi salpam iplik işimi görü.

sıĝılcım /sıĝılcık /sıĝanaĝ (T. sıĝa-l-ca/ı-m ?; sıĝa-naĝ/sıĝ-anaĝ?): sıĝılcım gibi: Çok ama çok ince. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Bu ip sıĝılcım gibi, heç güzel _olmeyô.

ücük bücük (T. *cũ 'civciv' / az+(ı)cıĝ > azcıĝ > *acıĝ > acıĝ > ücük (hlk) 'azıcık' // T. *büç- (<*bıç-) +-ür veya büç-ük?): Azıcık *Tülay Ayaz (D.1942) Denizli*

Ücük bücük bi şey.

III.2.3. Yiyecek ve Bitkilerle İlgili Sıfatlar:

çĭnem/ çĭgnem (T. çĭĝ (çik-)+ne-m): Bir lokma. *Ayşe Başgül (Ö:1990)-Başkarcı*

Bi çĭnem ekmek buldūna razı oldu.

durgun (T. dur-gun): Yemek durgun. Bozulmuş, bozulmak üzere. *Nesrin Ayaz Yılmaz (1970)*

Durgun yemek, yemeseñ eyi olū, mideñi bozāsıñ.

macın (Ar. ma'cũn): Gök, olmamış, ham. *Gülbin Gönül (40)-Acıpayam/Yataĝan // Ayşe Urhan (70)-Acıpayam/Dodurga*

Öñkünle heniz macın ğavınlā, ötekilere getir.

seyen (T.?): Sert, uzayan ama kopmayan ve bölünmeyen et vs. için. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Seyen gibi et, nasıl yencek bu?!

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009

sıvık (OT. *suvıķ* ~ *suvuķ* > *sıvıķ*): Sulu, cıvık. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Hamır bek sıvıġ_olmuş, un getir ivē.

siñirsek (*siñir+se-k*): Çok iyi pişmemiş et, zor pişen et. *Ayşe Başgül (Ö:1990)-Başkarcı*

Emme siñirseġ_etmiş. Bişiveren demedi.

tetir (*T.ted-ir ?*): 1. Kekre, kekri. 2. Dokununca pürüzlü. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Bek tetir dadı vā, dilimi burdu.

Tetir tetir bi şey olmuş bu.

III.2.4. Hastahklarla İlgili Sıfatlar:

maç (yara) (?): Baştan aşağı, tamamen. Kötü, sıvama. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Ayā maç yara olmuş.

III.2.5. Miktar Bildiren Sıfatlar:

seġirdim (*T.* sēk-rē* > *sēkrit-* ~ *sēkrē-* > OT. *segirt--sekirt--sekre--sekri-*): Bi seġirdimlik yer. Bir koşumluk yer. *Ayşe Başgül (Ö:1990)-Başkarcı*

Bi seġirdimlik yē, goş al da gel.

sıyırdım (**sī-đ-ır-a-* > **sīđır-* > OT. *sıdır-* > *sıyır-*): Bi sıyırdımlik yer. Yakın olan yerler için kullanılır. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Onlāñ evi bize bi sıyırdımlıķ yēde.

III.3. Zarflar:

III.3.1. Zaman Zarfları:

bazar (*Far. bāzār*): Salı. *İsmail Hıralı (33)-Tavas*

Bazar günü şēre giTseg_ olū.

bazarertesı (*Far. bāzār, T. er+te+si*): Çarşamba. *İsmail Hıralı (33)-Tavas // Ayşe Urhan (70)-Acıpayam/Dodurga*

ossaat (*T. o Ar. sā'at*): O anda, hemen, anında. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Sen çār, ossāt gelirin.

össeet: Bkz. ossaat.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009

solmaz (T. *sol-maz*): Pazartesi. İsmail Hıralı (33)-Tavas

yeñilē (*yeñi+le*): Şimdi, biraz önce. Ümmühan Ayaz (D.1955)-Böceli/Denizli

Yeñilē gitTi.

III.3.2. Durum Zarfları:

çinem çinem (T. *çiğ (çik-)+ne-m*): Tane tane. Tülay Ayaz (1942)-Denizli

Yemek bek güzel olmuş çinem çinem.

çoğum çoğum (T. *çok-um*): Bir arada, topluca. Genellikle yemek için. Tülay Ayaz (1942)-Denizli

Yemek çoğum çoğum yenİse datlĭ olū.

delme dağma (T. *del-*, T. *tak-*): Baştan savma yapılan iş, eser, tamirat, vs. Üstünkörü. Tülay Ayaz (1942) Denizli

UsTa göyā, delme dağma edip gitmiş.

dulaz (Far. *dilbāz* ?): Yeni konuşmaya başlayan çocukların karşılık vermesi. Sadıka Yılmaz (73)-Acıpayam/Seller/Yumrutaş

Ġonuşmē başlamış da bi de dulaz dulaz Ġonuşūyo.

ğalağ (Ar. *ğalat*): Saçma sapan, gereksiz, lüzumsuz. Ayşe Urhan (70)-Acıpayam/Dodurga // İhsan Ayaz (Ö:1985)-Denizli // Ayşe Urhan (70)-Acıpayam/Dodurga

Ġalağ Ġalağ Ġonuşma.

ğasdancığdan (Ar. *kaşden+cik+ten*): Yalancıkdan, numaradan. Erol Yılmaz (1965)-Acıpayam/Yumrutaş

ĠasdancığTan ālama.

ingastan (T. *eñ* ? Ar. *kaşd > kas+ten* ?): Yalancıkdan, numaradan. Zübeyde Ayaz (Ö:1985)-Denizli // Ayşe Başgül (Ö:1990)-Başkarıcı // Ayşe Urhan (70)-Acıpayam/Dodurga

İngascığTan yapĭyō, dağmeñ.

ıyyathı ~ eyyathı ~ eyya'lı ~ eyyağlı (?): Eğreti, üstünkörü baştansavma iş. Erol Kurt (49)-Akkale

Eyya'lı yapmış yalım, ürüzgāda yıkılıvēdi.

löküş Ġası (T. *lök 'ağır, battal' + eş*): Tembel kadınlar için kullanılır. İki sözcük artık kalıplaşmıştır. Bazen erkekler için de kullanılmaktadır. Ayşe Başgül (Ö:1990)-Başkarıcı

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009

Gādeşim lökeş gāsı gibi ne oturup duryoñ, evde iş gāyneyō.

mıncık mıncık (T. moncuk > muncuk > mıncık ? / mini+cik ?): Küçük küçük. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Amanin şuna bak, mıncık mıncık doramış ekmeklere.

sıçırğan/sıçağan (T. sıç-ır-ğan; T. sıç-ağan): Sık sık, oraya buraya dışkılayan hayvan. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Kediniñ güyrünü çekme, sıçırğan/sıçağan olur.

sığanağ (T. sığ-anağ): İncecik, düzenli, güzel olmuş. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Bu dantel ne güzel, sığanağça örülmüş.

yapıklı (T. yap-(i)k+lı): Saçları karma karışık olan kızlar/kadınlar için kullanılır. Bakımsız anlamına da gelir. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Yapıklı yapıklı gezip durma da öñkü saçına bi darağ vur.

III.3.2. Yer/Yön Zarfları:

nañkırē (T. ne + T. yañ+ki + T. yer+e veya hangi yere > hangi yere > hañkırē): Nereye. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Nañkırē gōncēdi bunlā?

III.4. Yansımalar:

Bu kullanımıyla karşımıza çıkan yansımalar cümlede durum zarfi işlevindedirler:

faldırı fistağ (T. faldır 'yansımā' ı (ve) fistağ 'yansımā' ?): Baştan savma, gelişigüzel. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli // Ayşe Urhan (70)-Acıpayam/Dodurga*

Heç özenmemiş, faldırı fistağ örmüş gitmiş.

lambudu lombudu (lam lum 'yansımā' ?): Kaba şekilde. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Bi gāpıyı çalāsıñ, lambudu lombudu girilē mi?

lapbadağ (T. lap- ba < lapa? ET teg > dağ 'gibi'): Bir anda, birdenbire. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Lapbadağ önüme düşüvēdi.

lember lember (Far. leb-ā-leb 'den bozulmuş. lember ?): Dolu dolu. Fazla dolu olan şeyler için. *Ayşe Başgöl (Ö:1990)-Başkarcı*

Saña kaç defa bunu lember lember doldurma demedim mi?

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009

lopur lopur / löpür löpür (T. *lopur / löpür* 'yansıma'): Oburca yemek yemek. Bir şeyi büyük lokmalar halinde yutmak. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

O ğudā acıkmış ki löpür löpür yedi.

paldan pastan (bkz. *faldırı fistağ. f~p*): Baştan savma, gelişigüzel. *Ayşe Urhan (70)-Acıpayam/Dodurga*

Ördü şeylê işi yaramaz, paldan pastan olmuş.

vıcık vıcık (T. *vıcığ vıcığ*): Cıvık, yumuşak (çamur, yağ, vs.) *Nesrin Ayaz Yılmaz (1970)-Denizli*

Elleri vıcığ vıcığ yağ, yıka şunu.

III.5. Edatlar:

III.5.1. Ünlem Edatları

III.5.1.1. Ünlemler:

III.5.1.1.1. Seslenmeler/Hitaplar:

a ğız ğadın anam (T. *a, T. kız, T. kadın, T. ana*): Bayanlar arasında konuşurken hitap şekli. *Ayşe Urhan (70) Acıpayam/Dodurga*

A ğız ğadın _ anam bi de bene dinleseñ.

gelin ana (T. *gel-in T. ana*): Sadıcın damadın annesine, damadın sadıcın annesine hitap şekli. Düğünde başlar ölene kadar devam eder. *Mehmet Suna (35)-Çal/Denizler*

Gelin _ ana! Sene de bayrama götürelim..

getnabıla ~ gelnabla ~ gelnabıla (T. *gel-in + T. *apa+la > abala > abılla > abıla > abla (KBS)*): Büyük eltiye küçük eltinin sesleniş biçimi. *Mehmet Suna (35)-Çal/Denizler*

Getnabıla! Bi bağceñ mi?!

gez (Kaz.T. *jezde/cezde/cez: enişte.?*): Kadının kocasına sesleniş biçimi, ismi yerine. *Ayşe Urhan (70)-Acıpayam/Dodurga*

Gez! Bi e'mek _ alsaña!!

III.6. Fiiller:

Hareket ifade edenler:

añleşle- (ET *yañ-sı+la- /yañ-(i)ş-ı+la- > yañşa-/yañş+la- > yañ+le-ş- > añ+le-ş-le- ?*): Yanşalamak., taklit etmek. *Mehmet Suna (35)-Çal/Denizler*

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009

Adamı añleşlêp durma, dayā yēseñ heç ğarışman.

avkâla- (T. *avk-ala-*): 1. Çocuĝu avkalamak, hırpalamak 2. Bir şeyi elde hemen yıkayıvermek.; *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Avkâlama şu çocū, seni hiÇ sevmēcek.

Öñkü şarpeyi avkâlı da serivē.

bandakla- (T. *ban-dağ+la-*): 1. Bir şeyi yapmaya başlayıp yarım bırakmak; 2. Bir yiyeceĝin kabından tadına bakmak. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Yapmēceñ işe bandaklama.

Misafir gelecek, banda'lêp durma ðkü yemē.

cıngılda-, cıngıl cıngıl öt- (T. **cing ~ çing 'yansıma' > cing+il > cin+il++da-*; T. *cingıl, T. öt-*): *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Cıngıldêp durma da kes sesiñi işiñe bağ.

çalleştir- (T. *çal+la-ş-tır-mak* bkz. *çal-ağ+la- 'acele et-' ?*): El yordamı ile aramak. *Sadika Yılmaz (73)-Acıpayam/Seller/Yumrutaş*

Ceyrannā gi'miş, tēliklēmi çalleştirip dururun.

dımbılda- (T. **tam-il+da- > dımbıl+da-mak*): Damlamak. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Çeşme dımbıldeyip durıyō, bağıdirmek lazım.

ğazdağlan- (T. *ğaz-dağ+la-n- ?*): Durmadan elişi yapmak dantel vs. ömek. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Onuñ işi gücü ğazdağlanmağ.

marullan- (Rum. *marul > marul+la-n-*): Dantel örerken altının dar üstünün genişlemesi sonucunda bol ve kıvrım kıvrım olmak. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Neye bu tenteneyi marullandırdıñ?

pinçikle- (T. **biç- ? > pinçik+le-*): Küçük küçük, parça parça etmek. "Pinçik pinçik etti." *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Pinçikleme şu ekmē, adam gibi ye.

sivril- (T. **siw-ri- > siw-ri+l- > sivri-l-*): Çocuklar için boyu uzamak. *Tülay Ayaz (1942)-Denizli*

Seniñ ğız baya sivrilmiş ğāri, gelinlig _olmuş maşallā.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

ulēvē- (T. *ül* 'ekle-,kat-, ilave et-' +a- 'uza-, ulaştır-'):Teyel gibi tutturmak, kaba, baştan savma elişi. *Ayşe Urhan (70)-Acıpayam/Dodurga*

İri iri ulē ulēvēmış.

KAYNAKÇA

- AYVERDİ, İlhan (2006). **Asırlar Boyu Tarihi Seyri İnde Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, 3 cilt, Kubbealtı İktisadî İşletmeleri, 2. baskı, İstanbul.
- BURAN, Ahmet (1999). "Anadolu (Türkiye Türkçesi) Ağzlarının Karşılaştırmalı İncelenmesi ve Bu Konu İle İlgili Sorunlar", **Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni**, TDK Yay., s. 89-92, Ankara.
- BURAN, Ahmet (2000), "Gakgo/Gakgoş Kelimesinin Kökeni ve Anlamı", **Türk Dili**, Sayı:578, s.173-177, Ankara.
- CLAUSON, Sir Gerard (1972). **An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish**, Oxford.
- Derleme Sözlüğü** (1993). TDK Yay., Ankara.
- DEVELLİOĞLU, Ferit (1988). **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat**, Aydın Kitabevi, 8. bsk., Ankara.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican (1999). "Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Trnskripsiyon İşaretleri", **Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni**, TDK Yay., s. 43-49, Ankara.
- EREN, Hasan (1999). **Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü**, Ankara.
- ERTEN, Münir (1999). "Ağzlarımızda Yaşayan ve Kaybolmak Üzere Olan Kelimelerimizi Yeniden Kazanmak", **Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni**, TDK Yay., s. 92 - 97, Ankara.
- GEMALMAZ, Efrasiyap (1999). "Ağız Bilimi Araştırmalarının Gerekliliği", **Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni**, TDK Yay., s. 4-14, Ankara.
- GÜLENSOY, Tuncer (2007). **Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü A-N / O-Z**, TDK Yay., Ankara.
- KANAR, Mehmet (2009). **Arapça-Türkçe Sözlük**, Say Yay., İstanbul.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

-
- KARAHAN, Leyla (1999). “*Ağız Araştırmaları Alanında Yapılması Gereken Çalışmalar*”, **Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni**, TDK Yay., s.24-29, Ankara.
- KORKMAZ, Zeynep (1999). “*Anadolu ve Rumeli Ağızlarının Tarihî Devirlerle Bağlantısı Üzerine*”, **Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni**, TDK Yay., s. 62-70, Ankara.
- KOÇ, Kenan, BAYNIYAZOV, Ayabek, BAŞKAPAN, Vehbi (2003). **Kazak Türkçesi Türkiye Türkçesi Sözlüğü**, Akçağ Yay., Ankara.
- OLGUN-DRAHŞAN, Cemşit (1984). **Farsça-Türkçe, Türkçe-Farsça Sözlük (Ferhen-i Pârsî-be-Türkî Ferhen-i Türkî-be-Pârsî)**, Elhan Kitabevi, 2. bsk., Ankara.
- Steingass, F.(2006). **Farsça-İngilizce Sözlük (Persian-English Dictionary)**, Çağrı Yay., İstanbul.
- Türkçe Sözlük** (2005). TDK Yay., Ankara.
- UYGUR, Ceyhun Vedat (2007). **Denizli İli Ağız Sözlüğü (Yapı-Köken)**, Denizli Belediyesi Kültür Yay., Denizli.
- ZÜLFİKAR, Hamza (1995). **Türkçede Ses Yansımaları Kelimeler**, TDK Yay., Ankara.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*